

ANTHROPOSOFICKÉ

ROZHLEDY

Ročník XVI

září - říjen 2005

číslo 5

Sonnemächten entsprossene...

Sonnemächten entsprossene,
Leuchtende, Weltenbegnadende
Geistesmächte, zu Michaels Strahlenkleid
Seid ihr vorbestimmt vom Götterdenken.

Er, der Christusbote weisst in euch
Menschentragenden heiligen Welten-Willen;
Ihr, die hellen Ätherwelten-Wesen
Trägt das Christuswort zum Menschen.

So erscheint der Christuskünder
Den erharrenden, durstigen Seelen;
Ihnen strahlet euer Leuchte-Wort
In der Geistesmenschen Weltzeit.

Ihr, der Geisterkenntnis Schüller
Nehmet Michaels weises Winken;
Nehmet des Welten-Willens Liebe-Wort
In der Seelen Höhenziele wirksam auf.

Ze slunečních bytostí povstalé..

Ze slunečních bytostí povstalé,
zářící, světy omilostňující;
božským myšlením jste předurčeny
stát se Michaelovým zářícím rouchem.

On, Kristův posel ve vás ukazuje
posvátnou světovou vůli nesoucí člověka;
vy jasné bytosti éterných světů
nesete člověku Kristovo slovo.

Tak se zjevuje zvěstovatel Kristův
zatvrdlým toužícím duším;
jim ať září vaše světelné slovo
ve světové době duchovního člověka.

Vy, žáci duchovního poznávání,
přijměte moudrý pokyn Michaelův;
přijměte slovo lásky světové vůle
účinně do vysokých duševních cílů.

Rudolf Steiner, přeložila Anna Brendlová

Michaelské období a úkol statečnosti

Letos jsem opět jednou viděl padat Perseidy, železné meteority, jejichž přibytí k zemi vrcholí okolo poloviny srpna. Víme, že přinášejí substance, které jsou potřebí do michaelského období, ve kterém je nejvíce z ročního cyklu na nás, abychom aktivně působili k překonání krize naší země i celého světa, k plnění úkolů lidstva v našem kosmu. Léto se nám odevzdalo, jsme jeho plodem a je nyní na nás, abychom byli semínkem, zárodkem přípravy jak nového roku, tak i další budoucnosti. Uprostřed propagand a manipulací skutečnosti jsme často ohlušeni a nevnímáme jasně, oč u nás i ve světě opravdu jde. Honěním za slevami, za tzv. lepším zbožím, za drobnými výhodami, jsme vtahováni do pseudosvěta s falešnými hodnotami, a stáváme se tak postupně jeho součástí.

Duševní kalendář Rudolfa Steinera nám umožňuje žít s podzimem tak, abychom ho nejen procítili, ale také nesli jeho poslání ve svých srdcích jako náš úkol. Podzim nám dává možnost najít sílu, abychom ve svém působení občanském i jiném potřebném dokázali

vzdorovat ohlupujícím silám, ukolébávajícím nás do temného polovědomí, ve kterém jak ahrimanští, tak luciferští démoni našli otevřené pole působnosti. Postavme se jim na odpor jasným vědomím, s vlastní iniciativou a statečností. Jak je vylíčeno v mysterijním dramatu, Ahriman se bojí toho, aby byl poznán; jakmile ho jasně vidíme, musí před námi uprchnout. I Lucifer ztrácí moc opřed jasným vědomím. Dosáhneme-li zjasněného vědomí a statečnosti, pak nám Michael svým mečem ukáže cestu a podpoří nás. Aby to mohl učinit, čeká na naše podněty. Nenechme se vést strachem; strachem se stáváme Ahrimanovými zajatci. Do lidského života opatří i lepší i horší, a obojí pro nás má být poučením, ani jedno nesmí ovlivňovat naše základní rozhodnutí ve svobodě.

Rudolf Steiner zdůrazňoval v meditacích pro lékaře, že inspirace je úzce spojena s vůlí. Je odpovědí na otázku: co mohu v té či oné věci učinit nejlepšího, vydat se směle skrze hradbu tzv. osvědčených předpisů a návodů. Každé naše rozhodnutí musí ale pečlivě zvážit, co můžeme učinit nejlepšího pro naše okolí i pro svět. Musíme je prosazovat s odvahou a vytrvalostí. Nenechme se zmást těmi, kdo pro zakrytí vlastních přečinů a zločinů pomlouvají druhé a jde jim o jejich vlastní koryto. Za nimi právě stojí ony síly, kterým bychom souhlasem s házením blátem a převzetím takových metod sloužili i my. Ve všech grémiích si udržme zdravý rozum a pozorujme, kdo stojí za těmi, kdo jsou služebníky oněch démonů.

Vydáme-li se na kreativní cestu vůle skrze to, co Rudolf Steiner nazýval morální fantasií, můžeme doufat, že dostaneme přidány síly navíc k těm, které nám byly dány dosud, abychom s pomocí božského světa mohli splnit, co se od nás z duchovního světa očekává.

Jan Bouzek

Rozumět své době II.

V posledním zamyšlení jsme se dotýkali fenoménu strachu v současné době, jak jej produkuje dnešní doba, jak k nám přistupuje, více či méně vědoměji a jak se stává silou paralyzující naši vůli, schopnost jednat ze svobodných pohnutek vycházejících z našeho já. Další oblastí, kterou se musíme zabývat, pokud chceme přemoci překážky nám kladené v porozumění okolního světa, je oblast citových zážitků a vjemů, všeho, co přichází skrze naše citové vnímání, co se dotýká našich citových prožitků.

Jsme zavaleni vjemy, které se snaží atakovat naše citové prožívání. Naše okolí se nám snaží na každém kroku vtisknout nějaký citově zabarvený vjem, na základě kterého se pak máme rozhodnout např. vstoupit do armády, přispět svým hlasem té či oné politické straně, koupit si košili, mýdlo či automobil té jediné správné značky. Máme vykonat desítky, stovky či tisíce drobných denních rozhodnutí na základě probuzeného neuvědomělého pocitu, který v nás byl rafinovanými cestami z okolí tajuplně vyvolán. Jen málo z nás si však uvědomuje, že většina toho, co k nám promlouvá skrze tyto ataky zevního světa, které se nás tak silně snaží zasáhnout v našem citovém prožívání, jsou **lži**.

I tomu však musíme správně rozumět. Již zcela elementární počítky, které v nás vyvolávají vjemy, v sobě obsahují lži. A nemusíme zacházet ani do světa virtuální reality, abychom takové lži mohli odhalit. „Dubový“ stůl již obvykle není z dubového dřeva, ale pouze dekor z umělé hmoty na dřevotřískové desce, višňová zmrzlina neobsahuje žádné višně, ale pouze vodu, cukr, tuk, umělé aroma a barvivo. Jsme zahlcováni syntetickými vůněmi a elektronický syntetizátor napodobí věrně zvuky téměř čehokoli. Kdo si toto neuvědomuje, žije při vnímání těchto věcí ve lži. Stejný počitek, jako věci opravdové se snaží vyvolat i něco, co se nám sice nějak obdobně jeví, při podrobnějším kritickém pohledu to však musíme shledat jako něco v sobě nepravdivého. Pro Goetha byly smyslově vnímatelné věci zjevením, projevem ducha. Ve svém způsobu nazírání vnímal duchovní podstatu ukrytou

v každé fyzicky-reálné věci. Již v elementárním vjemu viděl a vnímal obsaženou ideu. Lživost, vnitřní nepravdivost těchto vjemů však možnost vnímat tento duchovní základ přinejmenším zatemňuje.

Lží, iluzí, fikcí či falší však musíme nazývat nejen to, co samo v sobě takovou lež obsahuje, ale i podsunutý vedlejší smysl a cíl sdělení, které samo o sobě může být pravdivé, ale které je nám do naší méně bdělé a méně vědomé citové sféry podsouváno v nějakém jiném kontextu. Nemám na mysli jen prohlášení politiků v diskusních pořadech – zde by realitu za pronesenými slovy hledal asi již jen málokdo. K našim citům ale promlouvají denně desítky citově zabarvených obrazů, neverbálních sdělení, snažící se vykresat nějaké emoce, se kterými je potom v dalších obrazech, po vzoru komiksového posouvání děje dále pracováno. Jednotlivým sdělením je mnohdy obtížné něco vytknout, celý sdělený příběh nás však posouvá cesty již někam zcela jinam. Reklamní agentury s tímto umějí pracovat téměř dokonale a skutečný záměr nabízených sdělení je mnohdy i zkušenému člověku zpočátku obtížné odhalit. Pokud však tyto vjemy neuchopíme jasným vědomím, budou v nás podvědomě vyvolávat další a další pochody již zcela jiným směrem a stanou se pohnutkou k nějakým absurdním, racionálně nevysvětlitelným pochodům. V každém případě ale paralyzují vnitřní pravdivost našeho citového prožívání ukládáním balastu nesmyslných lží a iluzí, relativizováním a překrucováním zažitých zkušeností vytvářením iluzorních, na lži postavených vjemů a prožitků. To vše pak dokáže paralyzovat náš citový život, opravdu a doslova vymést vše živé a obsažené z našeho citového života.

Když se s tímto náhledem pokusíme zahлубat do obsahu našeho citového prožívání, nacházíme hluboké prázdno, neboť to, co k nám do oblasti citového života promlouvá, nemá onu vnitřní sílu, substanci, pokud není postaveno na pravdě, na pravdivém elementárním prožitku. A na dně takto vyprázdněného citového života můžeme vnímat výsměch, lživý škleb démona, kterému se podařilo naše citové vnímání paralyzovat natolik, že opravdového citového prožitku již téměř nejsme schopni. Jen proto, že jsme denně přitakávali lžím a polopravdám, že jsme jim nepostavili jasné zrcadlo vědomí, které by je světlem poznání zbavilo moci a vykávalo do patřičných mezí. Pokud tedy chceme těmto iluzím, lžím a falším stavět hráz, pokud chceme naše cesty vrátit jejich opravdovosti a upřímnosti, musíme v sobě zanítit touhu po pravdě, po poznávání a pravdivém, do podstaty věcí pronikajícím uvědomování si všeho, co svými pocity vnímáme a přijímáme.

Život v pravdě a touha po poznávání, vnitřní upřímnost ke všem našim prožitkům a pocitům je tím nejlepším lékem na náš pošramocený citový život a je jedinou cestou k přemožení démona, který se nám z našeho nitra, z hloubi našeho duševního prožívání, zahlceného niterně nepravdivými, na iluzorně-lživých základech postavenými citovými prožitky, chechtá..

Tomáš Bouzek

Tribalismus

Tribalismus je názvem pro jeden fenomén naší společnosti, který se projevuje v poslední době častěji. Strach před pravou svobodou nesenou odpovědností, svobodou nést samostatně břemeno svých rozhodnutí za sebe i za své okolí, vede mnohé z nás do tlupy. Mnozí nechtějí nést vlastní odpovědnost za své jednání a činy, a přidávají se raději k společenství, které je organizováno podobně, jako tomu bývalo kdysi dávno v kmenovém zřízení. Týká se to za prvé fanoušků fotbalových klubů, part skínů. Co je více pochopitelné u tlup výrostků, potulujících se po sídlištích, vzhledem k jejich pubertálnímu věku, u kterých je naděje, že časem dospějí od svobody proti ke svobodě pro a k odpovědnosti, je ještě vážnější chorobou u

dospělých. Patří sem nejen tlupy některých druhů sportovců, obdivovatelů rychlých motocyklů a těch, kdo pořádají techno party, vedoucí jen jiným způsobem k zatemnění mysli, i když se jejich účastníci mnohdy domnívají být svobodnými. Tribalismus je i masové zglajchšaltování prostřednictvím společných hodnot prostředkovaných programy televize, reklamou, nákupními horečkami, šířením strachu před nemocemi. Podlehne-li tomuto zdegenerování vlastní mysli, stanou se z nás Čapkovi Mloci, staneme se znevlněnými objekty politiky, nikoli jejími subjekty, jak by se na občany v demokracii slušelo. Technika masového ovládnutí je dnes velmi vyspělá, a tlak abychom se zařadili jako jiní okolo nás, abychom se řídili radami Velkého Bratra, je také velký. I revolta *proti* nás zavádí do závislosti; dobrým příkladem jsou svobodní lidé z Jarryho Krále Ubu. Při rozkazu vpravo v bok je povinností takových lidí udělat vlevo v bok se svou tlupou.

Přehnaný individualismus s neschopností spolupráce s druhými je jistě nebezpečnou vlastností. Ale ještě horším nebezpečím je vzdát se své individuality a stát se součástí masy, která se již mnohokrát v moderních dějinách stala základem moci zločinných manipulátorů. Takoví jsou stále mezi námi, i když se naučili lépe skrývat svou tvář.

Dnešní doba vyžaduje jasné vědomí jednotlivé lidské osobnosti, a tribalismus je výrazem strachu z plné dospělosti, ze vzetí plné odpovědnosti za svůj život. Je krokem zpět proti správnému směru vývoje lidstva.

J.Bouzek

Morální fantazie : II. Její prohloubení v přednáškách Rudolfa Steinera.

Referát o studii Güntera Röschertha o morální fantazii (L21)

(Poznámka. Celá úvaha má tři části, zde je uveřejněna druhá část.)

V první části úvahy o morální fantazii (L1, L1a) G. Röscherth mluví o třech formách jejího působení. Teprve úplná podoba morální fantazie ukazuje její praktický význam v lidském životě. Protože jde o interpretaci díla R. Steinera, je možné, že autor této úvahy podléhá slabostem a nejistotám a proto hledá v druhé části úvahy v díle R. Steinera odkazy týkající se věci, potvrzení a perspektivy, které by vedly dále.

Rok po vydání *Filosofie svobody* (dále jen FS) v roce 1894 se zmiňuje R. Steiner o morální fantazii v knize o Nietzscheovi (L2). Charakterizuje odlišnost svých názorů oproti němu tím, že u Nietzscheho chybí pojem morální fantazie. „Morální podněty [...] jsou zvláštní formou instinktů [...] Morální fantazie chybí v Nietzscheových výkladech. Kdo domýšlí jeho výklady do konce, musí nutně dojít k tomuto pojmu.“ Z toho by se dalo odvodit, že Steiner chápe v letech 1894/95 morální fantazii ve smyslu jakéhosi situačního instinktu (instinktu, který se probouzí k činnosti v nějaké situaci). Je to vlna a působí polovědomě. Autor FS se vyjádřil v tom smyslu, že je třeba tento instinkt probudit do plného vědomí. V přednášce z roku 1917 (L3) udělal Steiner poznámku, která věc dále vysvětluje: „Když duch tvoří, působí se stejnou silou, s níž působí i instinkty. Jenom instinkty působí v temnu a duch, který se stal tvůrčím duchem, působí ve slunečním světle, to znamená v duchovním slunci.“

Imaginativní morální impulsy bezprostředně z ducha

V přednášce z roku 1905 (L4) se pokusil R. Steiner nalézt k základním pojmům FS odpovídající výrazy z theosoficko – anthroposofické nauky o člancích bytosti člověka. „Ve FS najdete vývoj duševna od stadia v kama-životu ke stadiu v manas-životu (V3-V6). Nazval

jsem tam ahamkaru (V7) jako „Já“, manas jsem nazval „vyšším myšlením“ a buddhi jsem nazval „morální fantazií“, abych nemusel poukazovat na původ pojmů. Jsou to jen různé výrazy pro stejnou věc.“ „Buddhi je vyšší „životní duch“, který je v soudobém člověku přítomen teprve jako vloha. Morální fantazie je však v principu schopnost, která je už nyní schopná nasazení. Životní duch, přítomný teprve ve světě možností, působí tedy v současné době v pozemském životě prostřednictvím morální fantazie.“ (L21) Považujeme – li FS za (živý) organismus, vidíme z porovnání výrazů z FS a z nauky o člancích člověka stupeň, který zaujímá morální fantazie v organismu FS.

Teprve po 12 letech se zabýval R. Steiner znovu morální fantazií. Jsou to přednášky z roků 1917 (L6), (L7) a 1919 (L8) a v následujících dvou odstavcích je ukázán vztah myšlenek z těchto přednášek k novému vydání FS z r. 1918, zčásti přepracovanému.

V přednášce z (L6) se mluví o otázkách morálního jednání. Morální řád se odtrhnul od přírodního řádu a tuto událost už nejde vrátit zpět. Proto je nutné postavit vůči přírodnímu řádu nadpřírodní (nadpřirozený?) morální řád, který musí mít sílu k tomu, aby se stal v budoucnu přírodním řádem. Mravnost musí spočívat na „vnitřní síle víry, to znamená, musí být zázrakem. [...] Člověk musí být schopen zázraků.“ V přednášce z (L7) se mluví o podstatě a významu morální fantazie. Jednající člověk zpravidla nemá přímý vhléd do duchovního světa imaginací, inspirací nebo intuicí. Ke zdolání překážek v tomto směru přispívá morální fantazie tím, že utváří podněty ve formě pojmů týkajících se situace: „Morální fantazii může vyvíjet i člověk, který není jasnovidný. Všechno, co kdy znamenalo skutečný pokrok lidstva, vzešlo z morální fantazie.“ (L7)

V přednášce z (L8) odkazuje R. Steiner na morální fantazii a formuluje základní větu situační etiky: „Jednej tak, jak jsi to právě pochopil z ducha, ze svých nejvyšších sil, v konkrétním okamžiku, v individuálním konkrétním okamžiku.“ V přednášce z (L9) označil R. Steiner morální fantazii jako „imaginativní morální impulsy“. „Duchovní svět by dnes chtěl proniknout do pozemského světa.“ (L21) Je - li to tak, potom by tento záměr měl být pozorovatelný aspoň v oblasti morálního smýšlení a působení. Filosofii svobody byla věda o morálce postavena na novou základnu. Morální fantazie znamená tvůrčí činnost člověka v morální oblasti. Je – li úlohou našeho věku produchovnění intelektu, potom začátek tvoří pojem morální fantazie. (L11)

V přednáškách z roku 1920 (L12) mluví R. Steiner o tom, že etický individualismus staví na Kristově impulsu v člověku: „když jsou mravní ideály přejímány z duchovního světa prostřednictvím morální fantazie, projevují se ve své síle, stávají se silou duchovní lásky.“

V přednášce z (L14) mluvil R. Steiner o anthroposofické metodě bádání. Nerozlišoval už mezi morální intuicí a fantazií. V naladění na vnitřní jasnost a jistotu by mohl člověk nechat proudit morální impulsy do své duše. Tyto impulsy jsou intuitivní, protože je třeba prožívat je v nejhlubším nitru. Tyto impulsy jsou inspirované, protože pochází z duchovního světa. Tyto impulsy jsou imaginativní, protože se dají srovnávat ve zřetelnosti se smyslovými vjemy. Výsledky z (L14) se dají souhrnně popsat větou: „Nám lidem na Zemi je právě dáno, že jedině svět morálního (působení), který potřebujeme pro pozemský život, může stát před naším duchovním zrakem ve své nadmyslové povaze už při obyčejném vědomí.“ „Máme – li skutečný vhléd do povahy morálního působení, vidíme, že v něm je podle své podstaty obsažen celý duchovní svět, jakoby axiomaticky (V1).“ (L21)

Ve svém životopisu (L15) vzpomíná R. Steiner na okolnosti vzniku FS a píše, že tehdy označil morální fantazii jako pramen veškeré mravnosti v jednotlivci. Výraz fantazie ale nemá svádět k názoru, že jde o něco, co není zcela skutečné. Fantazií je tu označena síla, která pomáhá ve všech oblastech pravého duchovního světa k projevu v individuálním člověku. Pro skutečné prožívání duchovního světa, působení, musí ovšem nastoupit síly duchovního poznání – imaginace, inspirace, intuice. „První paprsek duchovního zjevení v člověku, který si individuálně uvědomuje sebe, nastává však prostřednictvím fantazie. Ona se dá pozorovat

především na Goetheovi a je toho druhu, že je vzdálena všemu fantastickému, proměňuje se k obrazu duchovně skutečného.“

Již přítomen, ale ještě ne zjevně

Etický individualismus, řídící se podle situace, poznává, že z dané situace nejde logicky odvodit etické normy. Morální fantazie ale poznává pochybnost současné situace, která volá po změně. (Poznává, že situace volá po nalezení otázky, která ze situace plyne.) Situace je útvar vzniklý ze sil minulosti a tím se také tato forma projevu morální fantazie věnuje minulosti. Po činu máme očekávat, jak změněnou situaci přijme světová souvislost. Zde je morální fantazie obrácena do budoucna a zprostředkuje citový dojem o utvářejícím se osudu, o karmě. Dílem morální fantazie obrácené na přítomnost je duchapřítomné utváření nové nebo známé morální intuice do obrazu v představě.

Vidíme, že morální fantazie se rozprostírá přes tři časová údobí. Síla fantazie totiž vždy spojuje minulé s budoucím. V knize (L16) R. Steiner píše, že umělecká fantazie je zbytkem a dědictvím staré jasnovidnosti. Na druhé straně v přednášce z (L17) označuje R. Steiner fantazii za předchůdkyni vyšších schopností poznání. „Až do doby, v níž se probudí vyšší schopnosti lidstva, bude se člověk spojovat s duchovním světem prostřednictvím fantazie.“ (L21)

Mluví – li se o morální fantazii jako o buddhi, mluví se o duševní schopnosti, jejíž pramen sestoupí do individuálního člověka v daleké budoucnosti. Vyvolání této schopnosti vede ke svobodě v jednání. Buddhi tedy působí podobně jako Kristus ve svém smířčím poslání na konci časů. Působí totiž v jistých projevech už před určeným časem. Je to mesiášská perspektiva křesťanství: už nyní ale ještě ne. Působí bezprostředně v každém okamžiku.

Charakteristikou doby duše vědomé je, že se lidé nemohou pozvednout z vlastní přirozenosti ani k poznání toho, co je božské, ani ke svobodě. Přemožení takové neschopnosti je možné ze schopnosti nazvané zde morální fantazie, schopnosti, která přichází z budoucnosti a člověk ji musí individuálně probudit. Musí ji ovšem také používat, aby nezchátrala, nezpustla. „Morální fantazie je schopnost okamžiku, spontánnosti (V2), a duchapřítomnosti. Proto obsahuje i znaky „zkoušky vzduchem“, která se vyznačuje nepřítomností vnějších podnětů a přechodem k iniciativě z vlastního rozhodnutí. Život z impulsu budoucnosti, působícím už nyní a zde, je plodem víry v Mesiáše, drahocenného dědictví židovství. Stále je už Mesiáš přítomen, i když také ještě ne zjevně. Když mluvil R. Steiner v roce 1905 (L4) o buddhi, životním duchu, chtěl poukázat na to, že se doplňují: okamžik morální fantazie a „současnost“ mystéria Golgoty.“ (L21)

(Třetí díl tohoto pojednání se bude zabývat důsledky morální fantazie a jejím praktickým významem.)

Referuje *Stanislav Kubát*

Literatura

(L1) Günter Röscher: Die moralische Phantasie. I. Ihre Entdeckung und Stellung in Rudolf Steiners „Philosophie der Freiheit“ (Morální fantazie. I. Její objev a postavení ve „Filozofii svobody“ Rudolfa Steinera). In Das Goetheanum 17/2005 s. 8 – 9

(L1a) Referát o L1 v Anthroposofických rozhledech 4/2005.

(L2) Rudolf Steiner: Friedrich Nietzsche, ein Kämpfer gegen Seine Zeit (GA5). (Friedrich Nietzsche, bojovník proti své době).

- (L3) Rudolf Steiner: Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysteriums von Golgatha (GA 175) (Stavební kameny k pochopení mystéria Golgoty), přednáška z 19.4.1917.
- (L4) Rudolf Steiner: Ursprung und Ziel des Menschen (GA53) (Původ a cíl člověka), přednáška z 9.2.1905.
- (L6) Rudolf Steiner: Viz (L3), přednáška 12.4.1917.
- (L7) Rudolf Steiner: Geschichtliche Notwendigkeit und Freiheit. Schicksalswirkungen aus der Welt der Toten. (GA 179) (Dějinná nutnost a svoboda. Osudová působení ze světa mrtvých). Přednáška z 15.12.1917.
- (L8) Rudolf Steiner: Die soziale Frage als Bewußtseinsfrage (GA 189) (Sociální otázka jako otázka vědomí). Přednáška z 16.3.1919.
- (L9) Rudolf Steiner: Der innere Aspekt des sozialen Rätsels (GA 193) (Vnitřní hledisko sociální otázky). Přednáška z 12.6.1919.
- (L11) Rudolf Steiner: Soziales Verständnis aus geisteswissenschaftlicher Erkenntnis (GA 191) (Sociální porozumění z duchovněvědeckého poznání). Přednáška z 12.10.1919.
- (L12) Rudolf Steiner: Die Philosophie des Thomas von Aquino (GA 74) (Filosofie Tomáše Akvinského). Přednáška z 24.5.1920
- (L14) Rudolf Steiner: Damit der Mensch ganz Mensch werde (GA 82) (Aby člověk byl zcela člověkem). Přednáška z 10.4.1922
- (L15) Rudolf Steiner: Mein Lebensgang (GA 28) (Můj životopis)
- (L16) Rudolf Steiner: Die Rätsel der Philosophie (GA 18) (Záhady filosofie) Kap.1: Světový názor řeckých myslitelů.
- (L17) Rudolf Steiner: Wege und Ziele des geistigen Menschen (GA 125) (Cesty a cíle duchovního člověka) Přednáška z 21.11.1910
- (L21) Günter Röscher: Die moralische Phantasie. II. Ihre Vertiefung im Vortragswerk Rudolf Steiners (Morální fantazie. II. Její prohloubení v přednáškách Rudolfa Steinera.) In Das Goetheanum 18/2005 s 8 – 9

Vysvětlivky

- (V1) axiomatically utvářený systém – sestavený z axiomů, které se přijímají bez důkazu a z nich se odvozují pomocí daných odvozovacích pravidel všechna ostatní tvrzení dané teorie.
- (V2) spontánnost (spontaneita) – jednání, které není určeno vnější nutností, ale vnitřními popudy, vlastní vůlí. Samovolnost, živelnost.
- (V3) Kama – Pro indického žáka byla jasně vnímatelná lidská postava, prvotní obraz v horním devachanu. Potom se zahalila v nižším devachanu do astrální schrány, která měla v sobě síly k vývoji lásky. Lásku, eros, nazývali kama. Tak dostala kama smysl pro pozemský vývoj. Božské slovo, brahman, se odívá do kamy a prostřednictvím kamy znělo k žákovi prvotní slovo. Byla to kama, do čeho se oděl manas, to bylo já.
- (V4) Manas – duchovní já, které tvoří „já“ a žije jako „já“.
- (V5) Kama manas – Egypťští mudrcové vtáhli manasickou bytost do služeb hmoty. Právě to je charakteristické pro duši rozumovou, že používá manasickou moudrost a tím se snaží uspokojit vnější požadavky a přání. Kama manas se nazývá v theosofii takové spojení vyššího vědomí se zvířecími, pozemskými, materiálními účely.
- (V6) Kama-manas – theosofické označení duše rozumové.
- (V7) Ahamkara – pojem ze sankhya filosofie. Ahamkara způsobuje, že člověk nemá jen vnitřní smysl, jímž vnímá jednotlivé smyslové oblasti, ale že se člověk cítí jako jednotlivá bytost, jako individualita. Nevsouváme ahamkaru mezi buddhi a manas. Spojujeme pro naše pojmy ahamkaru s manas a označujeme je dohromady jako duchovní já. Ve starých dobách bylo zcela oprávněné provádět toto oddělení,

poněvadž tehdy nebyla k dispozici ona charakteristika, která pochází na jedné straně z luciferského principu a na druhé straně z vlivu ahrimanského principu.

(Vysvětlivky V1, V2 jsou volně upraveny podle encyklopedie Diderot. Vysvětlivky V3 – V7 jsou volně upraveny podle různých přednášek R. Steinera)

Klimatické změny – záplavy a jiné katastrofy

Mizení ledovců a oteplování subarktické oblasti jsou trendy, které se snaží nevidět jen ti, kdo by rádi ještě něco krátkodobě vydělali, ale nevidí si pro okamžitý profit dále než na špičku nosu. Prudké výkyvy teplot, četné přírodní katastrofy, zejména ty, které jsou způsobeny atmosférickými silami, se stávají běžnějšími. I síly podzemní se ozývají častěji. Všechny katastrofy jsou způsobeny ztrátou harmonie vztahu mezi člověkem a přírodou ho obklopující. Lidstvo všech minulých období usilovalo svým způsobem o onu harmonii s božskými silami, které jsou za přírodou, za materiálním světem, ale současně i v něm. Vztah člověka k přírodě jako k jeho kořisti, oběti, tento vztah od zrodu moderní vědy porušil, ale teprve v dnešní době má lidská nadutost takovou moc, aby si podřezala větev, na které sedí.

Všechna vědecká zjištění jsou výsledkem určitého přístupu ke zkoumání, který je omezený. Všechny předpovědi vycházejí jen ze známého. Vždy se zatím ukázalo, že existují tzv. perimetry, tj. okolnosti, se kterými jsme nepočítali, protože jsme je neznali či neznali dostatečně, a nakonec tomu bylo zase jinak. Jistě hlavně díky božským silám, které nám sice vyklidily větší prostor než dříve, ale za ním jsou stále připraveny zasáhnout; bude-li to zapotřebí, i jinak než skrze nás. Naše vědomí, a omezené tzv. vědecké vědomí tím spíše, je jen onou viditelnou pasekou v daleko větším našem poznání zatím nedostupném lese, jak to případně nazval Heidegger. Učeň čaroděj vyvolal demony, kterých jeho omezenou mocí nelze mu se zbýti, jak vhodně zní ve Fischerově překladu příslušná pasáž z Goethova Fausta. I dnešní věda se musí naučit pokoře, zbavit se pýchy, a naslouchat v dialogu všem oněm elementárním i božským silám, které k nám stále ještě hovoří, jen se jim musíme opět naučit naslouchat. Naučí-li se dnešní věda naslouchat hlasům přírody v dialogu, ne si chtějí něco vytlouct násilím, jak to činila v posledních několika stoletích, může se opět stát opravdovou vědou, usilující o pravdu a dobírající se pravdy o vztahu mezi námi, přírodou a jejími silami. Pokud se to nenaučíme, musíme projít dalšími katastrofami, které nás to naučí nezbytností.

Přírodní katastrofy posledních let jsou *mene tekel ufarsim* napsané dnešnímu člověku, Uvědom si, že současný tzv. vědecký násilnický přístup k tvému životnímu prostředí ničí i tebe sama. Pokus se z vlastní iniciativy tento stav změnit, a my ti pak pomůžeme. I Michael sám dnes čeká na iniciativu od nás, aby nám mohl pomáhat.

J.Bouzek

Institucionální duchovní vědy na univerzitách a ve vědeckých institucích mizejí – co nastupuje na jejich místo ?

Tak se ptal v Goetheanu č. 10 z letošního ročníku A. Hellmilch. Zabýval se především situací v Německu, ale v jiných zemích je tomu podobně. Humanitními studii se nazývají dnes především ekonomie a *bussinnes studies* (tedy nauky o tom, jak dostat peníze z kapes těch druhých), informatika (především o tom, jak převést kreativní myšlení na degenerovanou jeho variantu v binárním myšlení počítačovém) a psychologie (dnes především o tom, jak lépe

přinutit zaměstnance k intenzivnější práci a jak léčit komplexy těm, kdo na to mají peníze). Skutečné humanitní vědy jsou nejméně trpěny na okraji jako zábava či jako něco, co může být čas od času použito jako potrava pro media, nemají-li jiných zpráv. Pak máme týdenní přílohy s objevy Atlantidy, že něco v dějinách mohlo být také jinak, než jak se to dosud líčilo, že se objevil neznámý obraz, který se dobře prodal za vyšší cenu jako dlouhodobá investice, že něco starého pěkného se dá využít pro inzerci cestovního ruchu či pro polechtání možností senzace, kterou zažijeme při pseudocestování před televizorem. Kromě toho se stává zbožím i věcné bádání o historii, tak lze například vhodně prodat něco, co by pomohlo restitučním nárokům před soudy. Také je možno zneužít věcné bádání v psychologii, pokud přispěje k objevení něčeho, co je využitelné jako trik v reklamě.

Překládají se tzv. populární knihy s atraktivními obrázky a obvykle velmi povrchními informacemi, které bývají nadto ještě špatně přeloženy. neboť o kvalitu překladu se už nestará nejen překladatel a nakladatel, ale ani většina čtenářů. Posledním jde obvykle o to rychle získat základní fakta, a o jejich kvalitu jim moc nejde – takové knihy a internetové stránky zpravidla podávají jen zjednodušenou a banalizovanou informaci. Tím je postavena překážka k hlubšímu poznání z pramenné skutečnosti.; namísto studia se i studenti spokojují zprostředkovanou informací, dnes už zejména onou získanou z internetu, kde je devadesát procent hloupostí a jejíž filtrování čím dál tím těžší.

Podpůrné granty se vydávají grémiemi, která nevědí, oč by mělo jít a nerozumí výsledkům. Místo kvality se mechanicky hodnotí kvantita a zejména asertivita, starým slovem obvykle drzost. Úcta ke vzdělanosti mizí. Je tomu tak nejen proto, že opravdové vzdělání není cestou k Zlatému Teletu. Druhým důvodem je degenerace vysokoškolského učitele; namísto vědců se derou nahoru podvodníci, kteří se lépe vyznají v získávání peněz na granty a kteří jsou schopnější kariéry ať již přes zdroje financí či přes média.

Duch vane, kam chce, přes university už vane jistě méně. Ale na jiných místech je vidět často ještě větší banalizaci toho, co by mělo být opravdu vědeckým poznáváním ducha. Snažme se, abychom banalizací anthroposofie nezvětšovali prostor oněm silám, které se protíví živému duchu, usilujícímu o správný vývoj lidstva.

J. Bouzek

Co s Evropskou unií dále ?

Po odmítnutí evropské ústavy ve Francii a v Holandsku (v obou zemích ze zcela jiných důvodů, než které u nás uvádí Václav Klaus, tam šlo o protest proti odbourávání sociálního státu pravicovými vládami) dochází k dalším problémům, zejména ke sporu o její rozšíření. Má být Turecko v Unii nebo ne ? Jako ve všech případech praktického rozhodnutí jde o zvážení protichůdných důvodů. Na jedné straně leží nebezpečí ztráty křesťanské orientace společenství, proti kterému se stavějí zejména strany typu našich lidovců, z dosavadní identity, a také obava ze ztráty pracovních míst levnějšími dělníky z Turecka, tureckým textilem a jiným spotřebním zbožím. To je sice zatím relativně nižší kvality (u nás ho prodávají zejména Vietnamci na trzích), ale podstatně levnější než výrobky evropských zemí.

Na druhé straně je Turecko podle ústavy už od Kemala Atatürka sekulárním státem, jeho slumy mají daleko méně zločinnosti než jiné jinde ve světě. A pokud by bylo Turecko Evropou odmítnuto, mohlo by přejít k islámskému světu, a tak bychom ho měli za humny ještě více problémů než dnes. Už nyní dochází k islamizaci Bosny, Albánie a Kosova, sílí i islám v Bulharsku a v Makedonii. Dalším důvodem pro přijetí Turecka je stárnutí evropské populace. Budeme-li mít i nadále tak málo dětí, jak se rodí v současné době u nás, zůstala by u nás kromě starců jen daleko menší populace v produktivním věku než máme nyní.

Američané zatím integrovali odlišné skupiny obyvatelstva celkem úspěšně. I ve válce v Bagdádu bojuje na jejich straně mnoho muslimů, a zatím je jeden zradil. Britové měli vždy úzké styky s Předním Východem a přes nedávné atentáty věří v jistou integraci arabských a tureckých přistěhovalců více než Holanďané, v jejichž městech už ve školách převažují děti imigrantů. U nás zatím převažují přistěhovalci z Ukrajiny, země s obyvatelstvem mentálně mám daleko bližším. Drobné militantní islámské skupiny existují sice i v naší zemi, ovšem mezi jejich členy jsou Turci jen vzácnou výjimkou.

J.B.

Drobné zprávy

J. Darvas v Goetheanu č. 37 z 9.9. uvažuje o tom, co drží pohromadě sociální život. Především je to odpovědnost, zodpovědnost; tak to formuluje i Hans Jonas. Dříve byla zodpovědnost potřebná u vůdců, dnes by měla být u každého. "Každý je zodpovědný za každého a za všechny, a já více než ostatní", napsal už Dostojevskij, a Saint Exupéry to doplnil: "Jsem odpovědný za všechny činy lidstva." Kdybychom to měli nést opravdu podle obou celé, asi bychom se zhroutili. Ovšem svůj díl musíme nést, takový díl, který při svých silách uneseme, v praktickém životě zejména, nikoli jen ve snění o utopiích. Vedle pohodlnosti nám v tom brání egoismus. Žijeme v přechodné době, kdy globalizovaný svět vyžaduje loajalitu k celému světu proti té, kterou jsme znali dříve, a která se vztahovala jen k našemu blízkému okolí či k našemu národu. Odpovědnost musí být vůči celku. Lobování v parlamentních demokraciích je reliktem klientelismu, jak existoval ve starém Římě, a opravdovou demokracii ničí. Hesla Dostojevského a Saint Exupéryho lze realizovat jen skrze odpovědného občana, s rozvinutím zárodků duchovního Já v každém z nás.

Jakob von Uexküll, zakladatel a sponzor alternativní Nobelovy ceny, kterou dostali nedávno mj. Ibrahim Abulejš a Nicanor Perlas, poskytl Goetheanu interview (publikováno v č. 37 z 9.9.). Hovořil o možném zániku Golského proudu, o možném zániku celé biosféry, pokud se Čína a Indie industrializují tak, jak je tomu v USA a v Evropě. Cesta vpřed je podmíněna rozšířením nové spirituality, která musí být založena na základě individuálním, osobním, nikoli kolektivním jako v minulosti. Hlavním problémem dnešní doby je, že mnoho lidí stále čeká, že problémy za ně vyřeší ti druzí, že dobré přijde jaksí bez jejich úsilí. Pokoušejí se držet se nad vodou tak dlouho, dokud to půjde. Myslí asi tak: Na to nemám čas, na to nemám sílu uvažovat, i tak už dělám něco správného a dobrého. Ovšem cíl globálního vývoje nemůže být vedlejší záležitostí, to potřebuje celou naši sílu. Máme už čas jen několik let, nikoli několik desetiletí, abychom katastrofu odvrátili.

Krém z březové kůry léčí spáleniny sluncem Nový anthroposofický prostředek vznikl z extraktu betulinu obsaženého v březové kůře Březová kůra roste po poranění břízy i v několika vrstvách, betulin je sice obsažen i v dalších rostlinách, ale nikde jinde v tak velkém množství. Jeho hojivé působení bylo sice teoreticky známo, ale dosud nevyužíváno. B. a A. Scheffler informují v Goethenu 10 ze 4.3. o novém anthroposofickém léku, založeném na působení březového betulinu, který se podařilo vyrobit v emulzi s olejem a vodou jako krém. Osvědčil se proti řadě kožních chorob, ale zejména proti poškození sluncem (aktinové keratosy), k léčení infekcí a ekzémů ve vráskách, při psoriáze, při dalších ekzémech a také při hojení ran.

A. Rist (Goetheanum 28 z 3. 6) referuje o pokusech v USA, implantovat lidské embryonální buňky zvířatům, Podle některých vědců jsou takové tvorové zapotřebí ke studiu lidských chorob a jejich příčin, měli by být užity i ke zkoušení nových léků. Etická komise

Standfordské univerzity povolila pokusy s myší vybavenou skoro lidským mozkiem s odůvodněním, že tak malé zvíře se sotva může při váze svého mozku přiblížit člověku. Ovšem kdo uvidí u myši na jejím chování, co si třeba pomyslí ?

J.B.

Recenze:

Peter Selg, Die "Wärme-Meditation", Geschichtlicher Hintergrund und ideelle Beziehungen

Dornach, Verlag am Goetheanum 2005, 80 stran

Práce se zabývá okolnostmi předání této meditace pro lékaře Rudolfem Steinerem Madeleine van Deventer. Podle její výpovědi šlo o řetězovou meditaci, nikoli meditaci v kruhu. Rudolf Steiner ji označil za cestu lékaře ke zření éterického Krista. Úvodem si ji dovolujeme uvést v plném znění a v překladu:

Vorbereitung: Wie finde ich das Gute?

1. Kann ich das Gute denken?

Ich kann das Gute nicht denken.
Denken versorgt mein Ätherleib.
Mein Ätherleib wirkt in der Flüssigkeit meines Leibes.
Also in der Flüssigkeit meines Leibes finde ich das Gute nicht.

2. Kann ich das Gute fühlen?

Ich kann das Gute zwar fühlen, aber es ist durch mich nicht da, wenn ich es nur fühle.
Fühlen versorgt mein astralischer Leib.
Mein astralischer Leib wirkt in dem Luftförmigen meines Leibes.
Also in dem Luftförmigen meines Leibes finde ich das durch mich existierende Gute nicht.

3. Kann ich das Gute wollen?

Ich kann das Gute wollen.
Wollen versorgt mein Ich.
Mein Ich wirkt in dem Wärmeäther meines Leibes.
Also in der Wärme kann ich das Gute physisch verwirklichen.

Ich fühle meine Menschheit in meiner Wärme.

1. Ich fühle Licht in meiner Wärme

(acht geben, dass diese Lichtempfindung auftritt in der Gegend, wo das physische Herz ist).

2. Ich fühle tönend die Weltsubstanz in meiner Wärme

(acht geben, dass die eigentliche Ton-Empfindung vom Unterleib nach dem Kopfe, aber mit Ausbreitung im ganzen Körper geht).

3. Ich fühle in meinem Kopfe sich regend das Weltenleben in meiner Wärme

(acht geben, dass die eigentümliche Lebensempfindung vom Kopfe nach dem ganzen Körper sich ausbreitet).

Příprava: Kde naleznu dobro ?

1. Mohu dobro myslet ?

Dobro nemohu myslet.

O myšlení pečuje moje astrální tělo.

Moje astrální tělo působí v tekutém mého těla.

Tedy ve vzdušném těla nenaleznu skrze mne působící dobro.

2. Mohu dobro cítit ?

Mohu sice dobro cítit; ale není to skrze mne přítomno, když je jen cítím.

O cítění pečuje mé astrální tělo.

Moje astrální tělo působí ve vzdušném mého těla.

Tedy ve vzdušeném těla nenaleznu skrze mne působící dobro.

3. Mohu dobro chtít ?

Dobro mohu chtít.

O vůli pečuje mé Já.

Mé Já působí ve tepelném éteru mého těla.

Tedy v teple mohu dobro fyzicky uskutečnit.

Cítím své lidství ve svém teple.

1. Cítím světlo ve svém teple

(dát pozor, aby cítění tepla vzniklo v oblasti, kde je fyzické srdce).

2. Cítím znějící světovou substanci ve svém teple

(dát pozor, aby vlastní pocit tónu stoupal od podbřišku k hlavě, ale rozšířil se do celého těla).

3. Cítím ve své hlavě pohybující se světové bytí ve svém teple.

(dát pozor, aby vlastní cítění života se šířilo z hlavy do celého těla).

Meditace byla dána lékařům, osobně Madeleine van Deventer, která byla blízkou spolupracovnicí lty Wegmenové a dlouholetou vedoucí arlesheimské kliniky, v roce 1923.

Madeleine van Demeter už předtím organizovala s okruhem mladých lékařů kurzy Rudolfa Steinera. O mantře se vyjádřila, že podle sdělení Rudolfa Steinera má být cestou vedoucí ke zření éterického Krista. Mantra byla napřed předmětem meditací skupiny okolo Henka van Deventer, bratra Madeleine, pak i dalších. Smyslem meditace i přípravy lékařů bylo získat odvahu k vlastní intuici v diagnóze a terapii. Jak zdůrazňoval i lékařům Rudolf Steiner, pravá meditace, právě školení duše, nespočívá v teoretickém, intelektuálním obsahu mantry; leží v jejím charakteru. Mantrický charakter se dostaví tak, že se člověk uvolní od jejího intelektuálního obsahu a vyjde ze sebe...

Lékaři musí najít most od vědeckého lékařského k morálnímu, k láskyplnému. Třeba tepelná organizace člověka je napřed něčím abstraktním, ale musíte najít most, abyste tuto organizaci prožili tak, abyste pocítili rozdíl tepelné organizace v různých orgánech..., zdůrazňoval Rudolf Steiner i v osobních rozhovorech. Musíte najít cestu od vědecky fyziologického k duchovně morálnímu a z duchovně morálního k fyziologicky anatomickému. Tepelná meditace měla pomoci mladým lékařům najít cestu východy lékaře, k rozvoji v prosvícených životních silách školeného, o pravdu usilujícího ducha.

Byla a je základní pomůckou pro rozvinutí křesťanského lékařství, které je proniknuto opravdovou terapeutickou morálkou, respektive k obětem připravenou schopností k fyzickému uskutečnění dobrého (a také k neochvějně podpoře individualizovaného světového života) a dovede intimně a diferencovaně zacházet s léčivými kvalitami a silami světa. Meditace byla dána na podporu těch terapeutických snah, které v odpovědnosti k působení Kristovy bytosti mají být uskutečněny individuálním úsilím, a jejíž výsledky mají působit na současné i budoucí bytí člověka – nemocného člověka v jeho ohroženém světě.

I když tento podnět byl dán lékařům pro jejich vlastní specifickou cestu ke zdárnému léčení pacientů, jeho zásady platí i pro všechna ostatní povolání. Morální intuice lze dosáhnout jen ponořením se nejen do studia samého, ale také do vnitřního prožitku manter jako pomůcky k dosažení intuice ve všech životních situacích, kde je ke svému působení ve světě potřebujeme..

Jack L. Benson, The Inner Nature of Color, Studies on the Philosophy of the Four Elements,

Steiner Books 2004. 222 stran a 4 barevné tabulky

Málokdy se stane, abych mohl recenzovat práci svého kolegy – klasického archeologa, jehož znám osobně i z literatury, práci psanou z anthroposofického hlediska a kromě toho s velkým podílem samostatného promyšleného přístupu. Sešli jsme se v zájmu o otázky vzniku řeckého umění doby železné i ve studiu korintské keramiky archaického období a měli jsme před lety několik zajímavých rozhovorů o anthroposofii, dějinách umění a problémech smyslové percepce; pak jsme si několikrát jen vyměnili pozdravy před Artura Zajonce. Benson studoval po válce v Basileji; tam se seznámil s anthroposofií, napřed skrze Karla Schefolda, ale brzy poté už přímo v Dornachu.

V úvodu se autor věnuje kosmologickému charakteru barev. Filosofický výklad čtyř základních elementů (země, voda, vzduch, oheň), jak je chápala předsokratovská filosofie, je nejpodrobněji podán u Empedokla z Akragantu. Existují také doklady, že v té době bylo pojetí čtyř elementů spojeno se čtyřmi základními barvami, za které byly tenkrát považovány černá, bílá, žlutá a červená. Bílá a černá byly považovány za základní barvy, všechny ostatní byly vykládány smíšením těch dvou barev základních.

Podle Newtona všechny barvy (s výjimkou bílé a černé, které za barvy nepovažoval) jsou obsaženy ve světle. Černá je tedy podle něho degradována k neexistenci; to také

zatemnilo roli tragického, temné stránky lidské existence. Starověcí lidé akceptovali temnou stránku života jako její integrální část podobně, jako černou přijali mezi barvy. Vysvětlení významu barvy ve starém Řecku umožňuje Goethova teorie o barvách (*Farbenlehre*).

Autor probírá podrobně vztah barev ke čtyřem elementům a polární přirozenost spektrálních jevů v pojetí navazujícím na Goethovu teorii barev. Pak přechází ke pojetí polarit, která byla implicitně obsažena v rané řecké filosofii, a také v dílech výtvarných umělců. Byla obecným majetkem a proto ji ve starém Řecku nebylo nutné pokaždé znovu zdůvodňovat.

V dnešní době převládá na místě staré filosofie tzv. vědecký světový názor, který ve svém omezeném paradigmatu nepřipouští jiný přístup, ale jeho vysvětlení už mnohé neuspokojuje. Zakladateli základní koncepce v Řecku byl Empedokles svým učením o čtyřech živlech a Polykleitos svým kánonem, objevujícím vztah mezi lidským tělem a myslí. Kompletní příroda už od starého Sumeru a v Řecku už od popisu Achillova štítu v Iliadě sestávala ze čtyř přírodních říší – nerostů, rostlin, zvířat a ze sféry člověka. V Timaiovi je obdoba mezi lidským tělem a duší a světovou duší a tělem probírána podrobně. Aristotelův spis *De anima* pojednává podrobně o vztahu mezi lidskou bytostí a čtyřmi živly. Ty odpovídají i složení člověka (dnes sledované jako: tělo v anatomii, vitální systém, psychologie a ego, které Řekové nazývali *nous*, jako článek, který byl vlastní v přírodě toliko člověku) a tyto čtyři části člověka byly pro Řeky na jejich makrokosmické období závislé. Rudolf Steiner, který nejdále rozvinul tento způsob chápání člověka v moderní době, nazývá Aristotelovo *threptikon* (vyživující duši) éterickým tělem, *aesthetikon* astrálním tělem (duší citivou) a Aristotelův *nous* Já. I když toto pojetí světa a přirozeného vztahu mezi člověkem a světem je dnes většinou obvyklé vědy odmítáno, vysvětluje lépe mnohé, co dnešní materializovaná věda vysvětlit nedovede.

Práce je dostupná také na internetu, kde jsou uveřejněny i dvě starší práce Jacka

Bensona:

Greek Color Theory and the Four Elements, Libraries of the University of Massachusetts at Amherst 2000. website at:<http://www.library.umass.edu/benson/jbqc.html>

Grerek Sculpture and the Four Elements, Libraries of the University of Massachusetts at Amherst 2000. website at:<http://www.library.umass.edu/benson/jbgs.html>

Škoda, že odkaz jiného klasického archeologa Hagena Biesantze, dlouholetému členu předsednictva v Goetheanu, kterému vděčím za mnohé podněty z jeho přednášek i rozhovorů, je dnes nedostupný. Bohužel Biesantz sám ze svých prací o teorii starého i nového umění a vztahu uměleckého a vědeckého poznání nedokončil k publikaci. Jeho archiv zůstal v majetku jeho první manželky, není veřejně přístupný, jeho osud je nejasný a bude tedy čekat, až ho objeví někdo podobně, jako tomu bylo u jiných starších anthroposofů, jejichž díla nyní vydává se vzácným vcítěním a pochopením – po svých prvních publikacích o Itě Wegmanové

- Peter Selg.

J. Bouzek

Nové knihy

Wolfgang C. Vögele, ed., **Der andere Rudolf Steiner**. Pforte-Verlag, Dornach 2005
Knížka (referuje o ní D. Hartman, Goetheanum č. 23) obsahuje svědectví současníků mimo anthroposofii o Rudolfu Steinerovi. Všem se jevil jako něco zvláštního, působil výrazným dojmem, ale jeho duchovní stezku většinou nebrali: někdo s jistým pochopením, jako Albert

Schweitzer či Max Brod, jiní s výrazným odmítnutím, jako Hermann Hesse; Kurt Tucholsky i s pokusem o Steinerovu karikaturu.

Gerhart Wehr, **Helena Petrovna Blavatsky**, Pforte Verlag, Dornach 2005

Autor se pokusil o syntetickou biografii osobnosti, ke které anthroposofové mají dosti problematický vztah. J. Darvas v témže čísle Goetheana knihu chválí, a zdůrazňuje, že se snaží o věcnost, zdrženlivost v otázkách jak pramenů inspirací Blavatské, tak jejího vztahu k Mistrům, skandálům okolo ní. Snaží se její učení, často nezřetelně formulované v jejích spisech, srovnávat s jinými duchovními učením východu i západu. Přes její rozpornost se v knize zračí integrita této citlivé osobnosti se silnou vůlí, v jejíž Theosofické společnosti začal učit Rudolf Steiner, než se od ní (až po letech) oddělil.

Lore Deggeller, **Platoniker und Aristoteliker in der Gegenwart**, Verlag am Goetheanum, 85 stran. Dornach 2005

Útlou knížku recenzoval v Goetheanu č. 25 sám Sergej Prokofjev. Oba proudy lze sledovat i v moderní vědě, tak Aristotelovy kategorie v oblasti ekologie, učení o čtyřech stranách světa a o čtyřech živlech je podnětem pro moderní z duchovního hlediska vytvářenou medicínu. Autorka též rozvíjí Steinerovy podněty v oblasti spojení michaelského a rafaelsko-merkurského proudu v dnešní době. Probírá i podněty z přírodních a kulturních katastrof posledních let, jež stojí na počátku zkoušky, kterou má lidstvo v blízké budoucnosti projít. Uzavírá duchovním pohledem na tyto katastrofy: jejich překonání bude umožněno především správným rozšířením myšlenky reinkarnace a karmy v moderním křesťanském pojetí, jak je to prostředkováno anthroposofií. Pouze z vědomí, že jsou dnes reinkarnace a karma neoddělitelně spojeny s Kristovým impulsem, může dojít ke spojení obou proudů a tím vytvořen základ pro společné působení platoniků i aristoteliků, uzavírá S. Prokofjev.

J.B.

Obsah:

Rudolf Steiner, Ze slunečních bytostí povstalé (přeložila Anna Brendlová)

Jan Bouzek, Michaelské období a úkol statečnosti

Tomáš Bouzek, Rozumět své době II.

Jan Bouzek, Tribalismus

Morální fantazie : II. Její prohloubení v přednáškách Rudolfa Steinera.

Podle Güntera Röscherta referuje Stanislav Kubát

Jan Bouzek, Klimatické změny – záplavy a jiné katastrofy

J. Bouzek, Institucionální duchovní vědy na univerzitách a ve vědeckých institucích mizejí – co nastupuje na jejich místo ?

J.B., Co s Evropskou unií dále ?

J.B. Drobné zprávy

J. Bouzek,

Recenze:

Peter Selg, Die "Wärme-Meditation", Geschichtlicher Hintergrund und ideelle Beziehungen

Jack L. Benson, The Inner Nature of Color, Studies on the Philosophy of the Four Elements

J.B., Nové knihy

Inhalt:

Rudolf Steiner, Sonnemächten
entsprossene...

Jan Bouzek, Die michaelische Zeit und die Aufgabe der Mut

Tomáš Bouzek, Unsere Zeit verstehen II.

J. Bouzek, Tribalismus

Moralische Phantasie II: Ihre Vertiefung in den Vorträgen von Rudolf Steiner, Nach Günter
Röschert referiert Stanislav Kubát

J. Bouzek, Klimatische Änderungen –Überschwemmungen und andere
Katastrophen

J. Bouzek, Die institutionellen Geisteswissenschaften verschwinden in den Universitäten und
den Akademien – was kommt auf ihre Stelle ?

J.B., Wie weiter mit der Europäischen Union ?

J. B. Kleine Berichte

J. Bouzek,

Besprechungen:

Peter Selg, Die "Wärme-Meditation", Geschichtlicher Hintergrund und ideelle Beziehungen;

Jack L. Benson, The Inner Nature of Color, Studies on the Philosophy of the Four Elements

J.B. Neue Bücher